

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

Oddział II Informacyjny

Ew. 5 № 33386 /II.

Poczta polowa Nr.53.

Warszawa, dn. 5.VIII.

1920 r.

Do Adjutantury Generalnej.

Przesyła się do wiadomości odpis raportu por.
Michalskiego z Sewastopola Nr, 977 z 15.VII.20.

1 załącznik.

O t r z y m u j ą :

Adjutantura Generalna

M.S.Wojsk.

M.S.Z.

Szef Sztabu Generalnego

R O Z W A D O W S K I m.p.

generał-porucznik.

La zgodność:

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L. Dz. 4444 - dnia 6/VIII 1920 r.
1 załącz. Wydział.

NA POŁUDNIU ROSJI.

O D P I S.

Nr. 977.

Do

Naczelnego Dowództwa W.P.

w W a r s z a w i e.

Akcja w celu oswobodzenia Taurydzkiej gub. od bolszewików, o początku której meldowałem w poprzednim raporcie, rozwinęła się świetnie. W ciągu 2 tygodni XIII. bolszewicka armja była rozbita i wojska białewyszły na linję Dniepru do Jelizawetowki, dalej na linję Wielki Tokmak, Czernihowka, Marjanówka ku Azowskiemu morzu. Po wypełnieniu zadania, gen. Wrangiel przeszedł do obrony pracując usilnie nad kompletowaniem, ćwiczeniem wojsk i organizacją tyłów. Próby przejścia do kontrofensywy były rozbite po kolei. Najsilniejszy nacisk był przy końcu czerwca, gdy bolszewicy 29 - 30/VI. przeszli do generalnej ofensywy 4 grupami: grupa południowa - 4.000 szabel i bagnatów w rejonie Nowowasiljewka, Andrejewka, Zofjówka; druga grupa - Żłoby od Czernógowki na Wielki Tokmak; trzecia grupa od Orzechowa /:15., 46., 9. i 154. brygady, około 6.000 bagn.:/; czwarta - w rejonie Eristówki /7., 8., 35. i 124. brygady - około 4.000 szabel/.

Jednocześnie wykonywano demonstracyjne ataki na Dnieprze. Chwila była krytyczna, gdyż korniłowska dywizja i kawaleryjska dyw. Morozowa kompletowały się na Dnieprze, a przeciwko następującym stały tylko oddziały Szarowa, Pisarewa, Skaszczoza od W. Biełozierek do Waldheimu /2.800 ludzi/ i korpus dońców.

Zaczęło się szybkie przerzucanie dywizji Morozowa i Drozdowców przeciwko 2 północnym grupom. Przy udziale opancerzonych pociągów grupa ta rozbiła bolszewików, biorąc przeszło 1.000 jeńców i odeгнаwszy bolszewików do

Orzechowa, skąd została szybko cofnięta do W. Tokmaku przeciwko Żłobie. Żłoba odrzucony przez dońców na północ wyszedł w tył drugiemu korpusowi i podchodził do Teodorówki, gdzie stał sztab Słaszczewa. Wobec braku rezerw zostały wysłane oddziały kawalerji w kilkadziesiąt koni dla czynienia demonstracji, a aeroplany energicznym atakiem nieprzyjaciela powstrzymały, a właściwie zdezorjentowały go, gdyż Żłoba cofnął się na Gnadenfeld, czem stracił czas i pozwolił gen. Wranglowi przerzucić dwie dywizje Kutiepo-
wa /:przeszły 100 wiorst w 2 dni:/ i okrążyć Żłobę. W rezultacie grupa Żłoby była zupełnie rozbita. W rezultacie tych bitw wzięto 11.500 jeńców, 60 armat, około 300 kulomiotów, 2 opancerzone automobile i bogaty materiał wojenny.

Za czas kampanji letniej wzięto 21.500 jeńców, 103 armaty, 550 kulomiotów, 3 pancerne pociągi, 11 pancernych automobili, 4.000 koni i wiele materiału wojennego.

Dyslokacje wojsk bolszewickich na froncie krymskim:

Sztab XIII. armji według ostatnich danych w Sinielnikowie, dowódca armji Ejdemanow /:b. dca Bauk usunięty za porażki:/ . Wzdłuż Dniepru od Chersonia do Kachówki - Lotewska dywizja, do której oddany oddział kursistów około 200 ludzi. Silnie ucierpiała podczas walk ostatnich, a teraz zostaje wzmacniana oddziałami z głębi Rosji. W dywizji wzburzenie z powodu niepuszczania ich do kraju; wydana odezwa przez tutejszego przedstawiciela Łotwy kpt. Boniewicz wywołała przejście niektórych przez front. - Od Kachówki na północ wzdłuż Dniepru 52. dyw. W rejonie Aleksandrowska - Oriechowe podchodzi VIII. armja, sztab której ma się znajdować w Jekaterynosławiu. Na razie odnotowano grupowanie się w rejonie Oriechowa 17. dyw. strz. przybyłej z polskiego frontu i 49. dyw., przybyłej z Turkiestanu. - W rejonie Wasiljewki na południe od Popowa 124. brygada 42. dywizji, dalej była 67. brygada 23. dywizji /850 bagn./ ale po bitwach między 3 - 6 lipca została cofnięta do Aleksandrowska wobec tego, że straciła 75%. Dywizja ta przybywa z frontu polskiego; 2 następne brygady 68. i 69. są w drodze.

Front: Eristowka - Hochheim - 3. dywizja strzelecka koło 1.000 bagn. Dodany jej został 5. pułk łotewski przybyły z Moskwy. Pułk posiada 400 bagn., 2 armaty i 6 kulomiotów. - Hochheim - Blumental 15. dywizja 1.200 bagn. 15 lekkich armat. - Górny Kurkułak - Oczerowaty 46. dyw. dopełnia się do 300 ludzi na pułk. W rezerwie znajdują się 121. bryg. 41. dyw. strz. i 85. bryg. 29. dywizji. - Na południe od 46. dyw. zajmuje front 7. dyw. koło 2.500 bagn. ~~Naxpaxndniexxexdx46xxdxwixxjixxaxjnnxjxfrankx7.xdxwx~~ Odnotowana na razie 20. bryg. tej dywizji. Rejon Górnego Tokmaku zajęty przez 2. kaw. dyw. pod dowództwem Dybienko. Korpus Złoby odciągnięty po ostatnim rozbiciu do Rozowki, gdzie się formuje. Złoba i cały szereg dowódców z jego korpusu oddani pod sąd. - W rejonie Stilgiewe-Czernigowka - Gnadenfeld 58. dyw. i 42. - 58. dyw., która liczyła koło 3.000 ludzi, została na drodze na front turejszy napadnięta przez Machne i straciła koło 1.000 ludzi, którzy się dostali do niewoli. 125. i 126. bryg. 42. dyw. /:2.500 i 2.700 ludzi:/ przybyły z frontu przeciwmachnowskiego. - Rejon Saltysza - Jeliziejewka - Neu Stutgard 40. dyw. ~~strz~~ 3 brygady 2.400 bagn. strz. 2 konne. 1.000 szabel. Dalej zapasowa kaw. bryg. 4 pułki formuje się na froncie i dopełnia, gdyż miała b. duże straty. - Dalej ku morzu oddział Fedotowa, 2 pułki piechoty koło 500 bagn. 1 pułk konny 350 szabel. Oddziały jak komunistyczny, robotniczy, Berdianski bataljon, oddział Kamieniewa 2 kompanie Marjupolskie strażnicza i wyzdrowiających razem 700 bagn. W ostatnich dniach przybył 4. szkolny pułk i 300 konnych kursistów. Na Tamańskim półwyspie liczebność bolszewików 2.200 bagn. i 180 szabel. - Jedna grupa Kawaleryjska koło 2.500 szabel i piechota gromadzi się na południe od Aleksandrowska. Druga południowa ~~ka~~ grupa kaw. sformowana została z oddziałów rozbitego korpusu Złoby; 2. dyw. kaw., 40. i 42. dywizja Grupa ta znajduje się pod dowództwem członka rady wojennej rewolucyjnej z Zuli.

Grupa otrzymała rozkaz uderzenia w kierunku zachodnim w celu wyjścia w tył korpusowi gen. Kutiepowa, ale wy-

konać planu nie mogła. Wszystkie oddziały otrzymują b. silne uzupełnienia. W ostatnich czasach wywiad tutejszy odnotowuje zjawienie się dywizji z frontu polskiego /58-7-9/. Siły bolsz. w ostatnich bitwach tak osłabły, że do zgrupowania świeżych oddziałów aktywnych działań na szerszą skalę nie mogą prowadzić.

21. i 23. dyw. strz. przechodzą na front polski. Wiadomość, że korpus Żłoby został sformowany z tych dywizji jest nieprawdziwa; w ostatnich bitwach ustalono, że korpus ten rozwinięty z 3 brygad Dumienki i składał się z 1. i 2. kubanskich dywizji.

Z źródeł angielskich zakomunikowano mnie, że na nasz front przerzucona zostaje X. armja z północnego Kaukazu /:kwatery dotychczasowa Władykaukaz:/ w składzie 17., 31. i 38. dyw. i jedna dywizja z Baku, zapewne kawaleryjska^{3.} Wiadomość wymaga potwierdzenia.

Machno, który był zacichł w ostatnich czasach, wyruszył z Hulaj-Pola i zaczyna znowu działać. Posiada on kilkotysięczny oddział z 6-7 armatami. Koło Machno grupuje się cały szereg atamanów; wszyscy oni zorientowani anty-bolszewicko i działając większymi, lub mniejszymi bandami dotkliwie dają się bolsz. we znaki. Na Kaukazie północnym, skąd bolsz. wzięli prawie wszystkie oddziały na front polski ruch rozpoczął się znaczny.

Wojska
gen.
Wrang-
la.

Na froncie przydzieprzańskim: 1. dyw., dyw. Barbowicza do Kachówki, dalej korpus złożony - dca gen. Pisarew, szef sztabu Szingarenko, sztab w Rohaczyku. W skład korpusu wchodzi: a/ 3. dyw. konna, ~~jąd~~ 1. tuziemny pułk /600 szab./ od Kachówki do Bol. Lepietychy, 2. tuziemny pułk od Bol. Lepietychy /600 szabel/, formują się 1. i 2. astrachańskie wobec strat jakie ponieśli w pierwszych bitwach w czerwcu. b/ Kubańska dyw. strz. /koło 4.000 ludzi/. c/ Brygada konna kubańska. - Od Wodianowa zajmuje front II. korpus Słyszczewa w składzie 134. i 13. dyw., dalej dyw. Morozowa w składzie 1.2. dońskich, znajdujących się na pozycjach koło Wielkiego Tokmaku, 6. i 7. p. piech. /:koło Dżankaju otrzymują konie:/ . Dalej korpus Kutiepowa znacznie uzupełniony,

dywizje doprowadzone do 4.000. Drozdowska i Markowska na pozycji, Kornatowska w rezerwie koło Swietła-Dolońskiej, Aleksiejewska dyw. jest w rezerwie frontu dniewrowskiego. Dalej ku południowi korpus dońców. Oddziały te zostały bardzo znacznie skompletowane, szczególnie dyw. Morozowa i korpus Kutiepowa.

Szczególną uwagę zwrócono na kawalerję i uzyskanie dla niej koni.

Mobilizacja dała słabe rezultaty wobec tego, że większość wzięli już dawno bolsz. Oddziały kompletują się jeńcami, którzy podobno chętnie walczą przeciwko bolsz. Moralny stan wojsk - doskonały, porządek, jak się o tem przekonałem podczas mej zajazdy na front b. wielki.

Wskutek braku sił nadużywane są środki techniczne: tanki i automobile opancerzone pełnią rolę kawalerji, aeroplany odbijają ataki; dużą rolę odgrywają pociągi pancernie. Artylerja traci b. dużo pocisków. Wojska biją się doskonale, ale mała liczebność i brak rezerw dają się bardzo we znaki.

Sztaby niewielkie /:byłem w sztabie polowym Wrangla w Melitopolu, II. korpusu i 13. dyw.:/, nie widać oficerów ani żołnierzy włączających się swobodnie. Chociaż mają tylko jedną linię kolejową/przejechałem od Sewastopola na Simferopol, Dżankoj, Melitopol, ~~przez~~ Feodorówkę i W. Tokmak/ Na stacjach nie widać nagromadzenia pociągów.

Apropozycja dobra, zaopatrzenie intendentury niezłe /:u bolszewików bardzo złe:/. Z artyleryjskim materiałem gorzej, chociaż jeszcze jest. Do armat angielskich lekkich pocisków pozostało tylko 150.000, gdyż 50.000 pocisków i 1.000.000 naboju karabinowych wyleciało w powietrze przez nieostrożność w Sewastopolu.

Jak mi mówił gen. Szatilow amerykanie przysyłają im pociski do armat rosyjskich, obstalowane jeszcze podczas wojny europejskiej koło 300.000. Prócz tego Ameryka ma im przysłać 250 aeroplanów i 100 opancerzonych samochodów. Wojska nie rabują i mają świadomość że rabować nie można.

1. pułk Markowców wyniósł rezolucję, że sądem koleżeńskim będzie karany oficer, który cokolwiek weźmie. 20 - 30 oficerów rozstrzelano za rabunek, przyczem sądy działały b. surowo. Doskonałe wrażenie robi i już oddał wielkie usługi rozkaz gen. Wrabgla, aby do sądów polowych weszli przedstawiciele gminy, zainteresowanej z głosem doradczym. Były wypadki, że przedstawiciele włościan protestowali przeciwko zbyt surowym wyrokom.

Ludność odnosi się do wojska doskonale. Cały szereg atamanów machnowskich ogłosiło, że popierają Wrangla, co ma kolosalne znaczenie wobec tego, że Wrangiel działa w miejscowościach, gdzie Machno jest niezwykle popularny i dzisiaj stał się legendarną postacią.

Stosunek samego Machno do Wrangla dziś jeszcze niewiadomy, w każdym bądź razie pojedyncze wsie Machnowskie jak się o tem osobiście przekonałem, popierają Wrangla.

Na Kubaniu i Donie zaczął się ruch - korzystając z tego Wrangel wysłał 1.000 dońców i oddział kubański. Podobne oddziały rozpoczęły partyzantkę z powodzeniem, gdyż bolszewicy wszystkie siły swoje stamtąd zdjęli.

W tych dniach wyjeżdża grupa Czeceńców na Kaukaz północny /: wśród nich jedzie polak o którym melduje za Nr. 972:/. Mają oni instrukcję działania w porozumieniu i w kontakcie z rządem północnego Kaukazu, który podobno zaczął się formować w Czechni i jest zorientowany aktywnie anti-bolszewicko. Kaukazowi północnemu obiecują autonomję. Ruch ten o ile by się powiódł mógłby dać kolosalne rezultaty, przecinając jedyną linję komunikacyjną do Azerbejdżanu i Persji. Ponieważ sztab angażuje w to, jak mi mówiono, duże pieniądze, więc przypuszczam, że Czechnię poruszają, a jak można sądzić z ruchu choćby Uzuń-Hadżi w roku zeszłym partyzanci to pierwszej klasy. Akcją tą ma kierować gen. Dracenko, przedstawiciel sił zbrojnych południa Rosji w Batumie.

Tenże G. Dracenko próbował wywołać ruch Adżarców, plamię tatarsko-muzułmańskie, zamieszkałe wokół Batumu, a którzy mieli zająć Batum po wyjściu anglików i oddać się pod

protektorat Wrangla. Jednakże Anglicy mieli te plany wykryć i zaproponowali Dracence wyjazd z Batumu. Teraz Dracenko wraca z powrotem do Batumu.

POLITYKA WEWNĘTRZNA.

W ostatnim miesiącu po przyjeździe Kriwoszejna przybrała formę konkretnej pracy. Kriwoszejn czas dłuższy nie chciał przyjąć żadnego stanowiska, w końcu 25/VI. przyjął stanowisko pomocnika głównodowodzącego i wielko-rządcy / prawnika/. W dziedzinie polityki Kriwoszejn jest wszechwładnym, gdyż gen. Wrangel zbyt jest pochłonięty sprawami wojskowymi.

Z zarządzeń odnotować muszę jako fakt, mający pierwszorzędne znaczenie, wprowadzenie pomocników do spraw cywilnych przy dowódcach korpusów. Wojskowi rosyjscy, jak to stwierdził rok zeszły, nie są politykami, co w dzisiejszych warunkach rosyjskich już jest nieodzowne. Na działalność tych pomocników była zwrócona ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ bardzo baczna uwaga.

Sprawa samorządu nie wyszła jeszcze z poza mury ministerium. Sprawa agrarna została nie tylko rozstrzygnięta, ale zaczęto ją wprowadzać w życie :/ patrz - specjalnie meldunek: Pomocnicy do spraw cywilnych przy dowódcach korpusów mają poruczone dopomaganie pilne do zebrania zboża. W tym celu oddziały mają dawać włościanom na roboty wszystkie wolne konie, zakupioną za granicą wielką ilość narzędzi rolniczych i t. p. .

Kwestja robotnicza jest rozpatrywana niezwykle pospiesznie. ale rozwiązanie ~~ixxxx~~ ~~ixxx~~ jej w tych niezwykle trudnych warunkach ekonomicznych, w jakich znajduje się Krym nie jest łatwe i napewno nie nastąpi prędko. W fabryce portowej i w niektórych innych był strejk, który się zakończył usunięciem robotników, żądających zbyt wygórowanych podwyższek.

Całokształt polityki Wrangla w przeciwstawieniu do Denikina liczy się z faktem rewolucji, wyciąga stąd konsekwencję. Rezultat wielotygodniowej wytężonej pracy jest naprawdę niezwykły: trudno nawet porównać z tem, co było. Zdrowsza zapanała atmosfera, podniesienie moralne, praca wzmożona, - wszystko daje nadzieję, że ile front się utrzyma, gen. Wrangel wkrótce może urosnąć i grać poważną rolę.

W ostatnich dniach zwołano radę kubąską w Feodosji, która uznała się pomimo małej liczebności za prawowity organ Kubani, napiętnowała Bukretowa i Iwanisa jako zdrajców i wybrała na atamana gen. Ułagała. Honorowym prezesem rady został wybrany gen. Wrangel.

General Pęcy z większością oficerów angielskich wyjechał; pozostało tylko 6. Na czele misji stoi teraz płk. Wallches, z którym mnie łączą uprzedzające stosunki. Anglicy zniknęli zupełnie i b. małą rolę odgrywają. Przedstawiciel Serbski Mjr. Stefanowicz otrzymał rozkaz pozostania tutaj.

Stosunek do Polski pozostaje bez zmiany. Czują a n. p. gen. Machrow otwarcie mówi, że Krym całkowicie zależy od frontu polskiego. Ostatnie nasze niepowodzenia fatalne wywarły wrażenie i bardzo poderwały nasz autorytet.

Wczoraj zakomunikował mi poufnie płk. Wallches, że podobno rozpoczęliśmy za pośrednictwem Anglii pertraktacje z bolszewikami. Na Wrangla wywarło to przygnębiające wrażenie.

~~Czekam~~ Czekam pilnie potwierdzenia instrukcji.

Depesze Nacz. Dow. o tem by poddać Wranglowi myśl o przysłaniu nowego przedstawiciela do Warszawy, została przezemnie wykonana. W rezultacie 17 lipca wyjeżdża Szt. Gen. Machrow; gen. Wrangel wysyła tylko misję wojskową, uważając, że sprawy polityczne i wojskowe są teraz zbyt związane, by je można rozdzielać. Przez naznaczenie gen. Machrowa, gen. Wrangel chciał podkreślić wielką wagę, jaką przypisuje stosunkom z Polską. General Machrow otrzymuje szerokie pełnomocnictwa.

Gen. Machrow jest człowiekiem szerokich poglądów, liberałem, w sprawach socjalnych idzie b. daleko, zwolennik Ententy szczerze dąży do przyjazni Polsko-Rosyjskiej.

Jedzie on z instrukcjami przyjaznemi i sam przyjaźnie dla nas usposobiony. Niezmiernie jest ważne, aby był odpowiednio w Warszawie przyjęty. W ten sposób nie tylko go nie pozyska, ale nie dopuści się do uzyskania na niego wpływu kolonji rosyjskiej w Warszawie i dowództwa Bredowa, którzy są bardzo na nas rozżaleni i prowadzą tutaj silną agitację przeciwko nam.

General Machrow odnosi się z nadzwyczajną powagą do swej Misji ale obawia się, jak mi to powiedział, aby go nie spotkano niechętnie, a może nawet zlekceważono. Z gen. Machrowem jadą : 1) b. szef kwatery attaché płk. Hoffman inteligentny, władający językami i w przyjaznych stosunkach z Machrowem. 2) płk. gen. sztabu Ametisłow = nieznam. 3) podrotmistrz Kalczenko = nic nie przedstawia.

Dodać muszę, że jako hymn uważany jest marsz. Preobrażeński; lubią nazywać się Rosjā.

Przypuszczam, że wkrótce przybędzie szef Misji na miejsce generała Karnickiego. Byłaby to ze ~~xxk~~ wszechmiar pożądane gdyż ranga moja jest za niska, abym mógł tutaj na swym stanowisku pozostać. Pozwalam sobie zameldować, że według mego zdania winna być tu jedna Misja i to wojskowa z następujących powodów: sprawy polityczne i wojskowe są tu na tyle związane, że rozdzielenie ich jest niemożliwe, ruch tutejszy jest w istocie ruchem wojskowym i wojskowi tutaj główną odgrywają rolę, wszystkie państwa posiadają tu tylko misje wojskowe. General Wrangel wysłał tylko misję wojskową. Gdyby jednak projekt ten nie był zaakceptowany proszę o powiększenie etatu misji do trzech oficerów i 2 podoficerów, gdyż z pułkownikiem Morgulcem i plutonowym ks. Lubomirskim nie możemy wydołać. Misja tutejsza przestała być placówką bierną i wymaga dziś niezwykle wyteżonej i wszechstronnej akcji, by wykorzystać odpowiednią chwilę. Pracy w skutek tego dużo, ~~xx~~ ale dzisiaj tylko dorywczo mogę pracować, gdyż ogarnąć wszystkiego nie mogę. Nieodzownym jest przydzielenie samochodu, gdyż bez tego ani zwiedzić frontu nie mogę, ani porozumieć się z instytucjami, znajdującymi się w Symferopolu. Czyby Naczelne Dow. ze względu na koszt i trudności przewozu nie uważało za stosowne udzielić samochodu gen. Machrowowi z tem, aby sztab tutejszy dał mi do całkowitej dyspozycji swój samochód. Propozycję taką uczynił mi płk. Hoffman.

/=/ M i c h a l s k i = por.

Za zgodność odpisu :